

УДК 37.013

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.3.1.32>

О. Л. ПЕРЕДЕРІЙ

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри дошкільної та початкової освіти,

Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти»

Дніпропетровської обласної ради,

м. Дніпро, Україна

Електронна пошта: olga.dnepr.1502@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0001-7216-0044>

ПРОБЛЕМА ВПЛИВУ СУЧАСНИХ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

В еру інформаційних технологій важко уявити світ без Інтернету та телебачення, які спричиняють значний вплив на життєдіяльність людей. Саме тому проблема впливу засобів масової інформації (ЗМІ) на суспільство загалом та на окремі вікові групи зокрема досліджується багатьма вченими.

У статті здійснено теоретичний аналіз проблеми впливу сучасних ЗМІ на дітей молодшого шкільного віку, адже саме цей віковий період є досить важливим для усвідомлення власної особистості, саморозвитку, вміння керувати психічними процесами та вміння комунікувати в соціумі. З огляду на вікові особливості дитина в цей період стає досить вразливою до певної інформації і не завжди має можливість визначити позитив і негатив у тому, що бачить, чує і читає на екранах телевізорів чи моніторах комп'ютера.

Схарактеризовано позитивні та негативні сторони впливу ЗМІ на молодших школярів. Особливу увагу приділено проблемі впливу Інтернету на фізичний, емоційний та духовний стан школярів. На думку цілої низки дослідників, використання Інтернету призводить до залежності, погіршує пам'ять, зумовлює розвиток депресивних станів у школярів.

Розкрито проблему ігрової залежності та її наслідків. Доведено, що регулярне «споживання» продукції ЗМІ призводить до того, що у школярів погіршується пам'ять та мисленнєві здібності.

Схарактеризовано позитивні сторони використання Інтернету, які полягають в тому, що він надає можливості для вільної комунікації між людьми, а використання освітніх сайтів дозволяє розвивати компетентності, необхідні для успішного навчання.

Отже, якщо дозвано та спрямовано споживати ЗМІ, то вони сприятимуть формуванню корисних освітніх навичок школярів, надаючи великі можливості для всебічного саморозвитку, освіти та розширення комунікативних зв'язків.

Ключові слова: Інтернет, телебачення, комп'ютерні ігри, вплив, діти молодшого шкільного віку.

Постановка проблеми. Величезна кількість інформації, яку ми отримуємо завдяки сучасним засобам масової інформації, призводить до дефіциту часу на її обробку, і, як наслідок, мозок людини перенавантажується і вона перестає логічно мислити, стає більш втомленою та нервовою. Особливе занепокоєння викликає факт спрямованого впливу сучасних ЗМІ на молоде покоління. І те, що цей вплив сьогодні багато в чому негативний, уже не заперечує ніхто. Саме тому все більше і більше педагогів, психологів, соціологів, культурологів, філософів досліджують проблему впливу засобів масової інформації (ЗМІ) на життєдіяльність суспільства загалом та на його окремі вікові групи.

Молодший шкільний вік є досить важливим періодом у житті людини, адже вона робить знач-

ний крок в усвідомленні своєї особистості через процес самопізнання, який є складним і досить суперечливим. У цей період дитина інтенсивно розвивається, відбувається якісне перетворення пізнавальних процесів: вони починають здобувати опосередкований характер і стають усвідомленими і довільними. Дитина поступово опановує своїми психічними процесами, вчиться керувати сприйняттям, увагою, пам'яттю. Саме тому дитина в цей період стає досить вразливою до певної інформації і не завжди може критично підійти до її засвоєння. Отже, проблема виявлення впливу ЗМІ на дітей молодшого шкільного віку є досить актуальною.

Аналіз попередніх досліджень. Проблему впливу ЗМІ на сучасне суспільство одним із перших вивчав канадський соціолог М. Маклюєн.

Згідно з його концепцією сучасні ЗМІ радикально змінюють людину та її життя, ліквідовуючи всі національні кордони та пов'язуючи в єдину мережу найвіддаленіші куточки.

Проблема впливу ЗМІ на школярів дедалі більше вивчається зарубіжними та вітчизняними соціологами, культурологами, психологами, педагогами. Зокрема, дослідження щодо зазначеної проблеми представлені в роботах Н. Костенко, Л. Губерського, В. Вергун, В. Іванова, А. Москаленко.

У роботах Г. Апостолової, С. Семчук, Л. Шахова представлені дослідження щодо наслідків використання електронної техніки для розвитку здібностей дитини, їх впливу на морально-духовне та соціальне становлення особистості. А. Силаєв, Л. Кузнецова, О. Попова, А. Єщенко, А. Павленко вивчають проблему негативного впливу інформаційних технологій на здоров'я школярів та шляхи його уникнення.

Проте проблема впливу сучасних засобів масової інформації на дітей молодшого шкільного віку майже не представлена в сучасних дослідженнях науковців.

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз робіт науковців з метою виявлення позитивних та негативних сторін впливу сучасних ЗМІ на дітей молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу. До найбільш розповсюджених та доступних для школярів сучасних засобів масової інформації належать телебачення та Інтернет. Згідно з останніми дослідженнями дедалі більше дітей проводять своє дозвілля, просиджуючи за комп'ютерними і телевізійними екранами, які приваблюють їх динамічними сюжетами та дають змогу переживати гострі відчуття. Проте більшість школярів не усвідомлює, яку це несе в собі небезпеку, адже може привести до негативних змін у свідомості, у взаєминах з оточенням та поглядах загалом [Бондаровська].

Крім того, довготривале перебування перед екраном чи монітором призводить до того, що у багатьох сучасних школярів відбувається підміна реально існуючої дійсності на віртуальну. Сідаючи за комп'ютер, дитина прагне розслабитися, отже, її психічний стан виражає готовність до прийому інформації. І проблема полягає в тому, що все, що в цей момент погли-

нається свідомістю і викликає емоції, поступово стає практично «власною» думкою. Під дією цих нібито власних думок дитина здатна на не зовсім позитивні вчинки, адже її психіка є емоційно-вразливою, водночас досвід реального соціального життя є обмеженим [Кляйн].

Згідно з дослідженнями лікарів тривале перебування перед монітором комп'ютера чи екраном телевізора може призвести до зорового стомлення, яке проявляється в зниженні гостроти зору, двоїнні, білу у ділянці очних ямок і лоба, почервонінні очних яблук, слезотечі та до синдрому сухого ока, який проявляється печінням в очах, почервонінням кон'юнктиви, появою судинної сітки на бічних поверхнях очей. Особливо шкідливими для органів зору молодших школярів є ігри з яскравими дрібними елементами, читання та введення тексту, малювання [Єщенко].

Крім того, лікарі попереджають, що неправильна поза під час роботи за комп'ютером може призвести до змін у конфігурації хребта і до зрушення грудної клітки, порушення кровотоку і, як наслідок, функціональних порушень серця, порушення метаболізму, гіпоксії у м'язах, остеохондрозу, утрудненого дихання. При неправильному положенні рук під час роботи з клавіатурою та мишею може розвиватися тендовагініт та синдром «тенісного ліктя» [Силаєв].

Величезну загрозу для психіки дитини віком від 7 до 12 років можуть становити соціальні мережі. Дослідники доводять, що використання *соціальних мереж* сприяє тому, що школярі надають перевагу спілкуванню у власному мікросвіті з присутністю тільки віртуальних співрозмовників, що призводить до проблем у спілкуванні в реальному світі з реальними людьми, а це своєю чергою призводить до порушення духовного та емоційного зв'язку між людьми.

Завдяки зусиллям розробників *комп'ютерних ігор* школярі настільки вживаються в реалістичну комп'ютерну гру, що їм «там» стає набагато цікавіше, ніж у реальному житті. Там поставлені цілком конкретні завдання, виконання яких не призведе до поганих оцінок, до лайки з боку батьків. Зроблена помилка може бути виправлена шляхом багаторазового повторного проходження того або іншого моменту ігри [Тягай].

На думку цілої низки дослідників, до негативних наслідків використання школярами Інтернету належать:

– використання Інтернету призводить до залежності: розробники відео-ігор, соціальних сайтів, відео-блогів намагаються змусити школярів проводити якомога більше часу на своєму власному сайті. Крім того, прихована реклама товарів та послуг змушує школярів купувати шкідливу їжу або непотрібні товари;

– використання інтернету погіршує пам'ять, адже школярі впевнені, що будь-яку інформацію можна знайти в Інтернеті і тому немає потреби її запам'ятовувати. А це призводить до нездатності запам'ятовувати навіть необхідну інформацію, що неабияк погіршує мисленнєву діяльність та здатність опановувати навчальний матеріал;

– використання Інтернету зумовлює розвиток депресивних станів у школярів, адже Інтернет містить багато негативу та жорстокості. Надмірне читання такої інформації створює депресивний настрій, безперервний режим паніки [Треарт].

Отже, надмірне «споживання» продукції ЗМІ призводить до того, що школярі втрачають інтерес до навчальних предметів; у них знижується здатність до креативності, затримується розвиток здатності до зосередження й уважного спостереження, творчого пошуку, цілеспрямованої діяльності.

Проте існують і позитивні сторони використання Інтернету, адже він дозволяє розповсюджувати інформацію досить швидко, надає можливість вільної комунікації між людьми, що живуть на різних континентах, крім того, Інтернет надає унікальні можливості для освітньої діяльності, адже він має величезний масив освітньої інформації, виступає як засіб, інструмент для її пошуку, переробки, представлення. Інтернет є джерелом активної інтелектуальної та комунікативної діяльності школяра, яка має необмежені можливості для одержання знань, умінь, навичок.

Висновки. Дослідження доводить, що збільшення обсягу інформації і прискорення її обробки може згубно вплинути на розвиток розумових здібностей дитини молодшого шкільного віку. Крім того, постійне листування в соціальних мережах, перегляд різних веб-сторінок і просто перебування десь на просторах Інтернет-ресурсів чи перед екраном телевізора може мати досить негативний вплив на фізичний та психо-емоційний стан дитини, негативно впливати на її соціальну адаптацію.

Проте дозоване та спрямоване споживання ЗМІ має багато позитивних якостей, особливо на етапі пізнання світу, формування корисних навичок. Школярі отримують великі можливості для всебічного саморозвитку, освіти та розширення комунікативних зв'язків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апостолова Г. В. Про наслідки використання електронної техніки для розвитку здібностей дитини. *Практична психологія та соціальна робота*, 2003. № 9–10. С. 1–3.
2. Бондаровська В. М., Пов'якель Н. І. Людина у світі інформаційно- комунікаційних технологій. *Психолог*, 2005. № 25 (169). С. 5–9.
3. Єщенко А. В. Вплив інформаційних технологій на здоров'я підлітків. *Здоров'я ребенка*, 2013. № 3. С. 123-127
4. Кляйн М., Айзекс С., Райвери Дж., Хаймани П. Развитие в психоанализе. М.: Академический проект, 2001. 510 с.
5. Ковальчук В. П. Вплив насильства та жорстокості в засобах масової інформації на протиправну поведінку неповнолітніх. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*, 2018. № 1. С. 259-267
6. Павленко А.Р. Компьютер, мобильный... и здоровье. Решение проблемы. К.: Основа, 2007. 250 с.
7. Семчук С. І. Морально-духовне становлення особистості в контексті впливу комп'ютерних технологій. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка*, 2014. № 1. С. 221-225
8. Силаев А.А., Кузнецова Л.Ю., Бобрищева-Пушкина Н.Д., Попова О.Л. Гигиенические требования к организации работы детей и подростков с компьютером. *Практика педиатра*, 2009. № 5. С. 27- 30.
9. Тягай В.Є., Юрченко Т.М. Вплив ІТ-технологій на становлення особистостей дітей і підлітків. *Обласна науково-методична Інтернет-конференція «Безпека дітей в Інтернеті: попередження, освіта, взаємодія»*. URL: <http://konf.koipro.kr.ua/blogs/index.php/blog2/title-76> (дата звернення: 27.08.2021).
10. Шахов Л. М. Положительное и негативное влияние интернета на социализацию молодежи. *Социально-экономические и демографические аспекты реализации национальных проектов в регионе: сборник статей X Уральского демографического форума*: в 2-х т. Том II. Екатеринбург : Институт экономики УрО РАН, 2019. С. 429–435.
11. Laurențiu-Mihai Treapăt. The influence of mass media upon students' education, a two-edged sword. *European Journal of Business and Social Sciences*, 2017, № 6. PP. 1–18.

REFERENCES

1. Apostolova H. V. (2003). Pro naslidky vykorystannia elektronnoi tekhniky dlia rozvytku zdibnosti dytyny. [On the consequences of the use of electronic technology for the development of the child's abilities]. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota*. № 9–10. PP. 1–3 [in Ukrainian].
2. Bondarovska V. M., Poviakel N. I. (2005). Liudyna u sviti informatsiino- komunikatsiinykh tekhnolohii. [Man in the world of information and communication technologies]. *Psykhologh*. No 25. PP. 5–9 [in Ukrainian].
3. Yeshchenko A. V. (2013). Vplyv informatsiinykh tekhnolohii na zdorovia pidlitkiv. [The impact of information technology on teenagers' health]. *Zdorove rebenka*. № 3. C. 123-127 [in Ukrainian].
4. Kliain M., Aizeks S., Raivery Dzh., Khaimany P. (2001). *Razvytye v psykhoanalize*. [Development in psychoanalysis]. M.: Akademicheskyi proekt. [in Russian]
5. Kovalchuk V. P. (2018). Vplyv nasylstva ta zhorstokosti v zasobakh masovoi informatsii na protypravnu povedinku nepovnolitnikh. [The impact of violence and cruelty in the media on the illegal behavior of minors]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. No 1. PP. 259-267 [in Ukrainian].
6. Pavlenko A.R. (2007) *Kompiuter, mobylnyi... y zdorove*. Reshenye problemy. [Computer, mobile ... and health. Problem solution] K.: Osnova [in Russian]
7. Semchuk S. I. (2014) *Moralno-dukhovne stanovlennia osobystosti v konteksti vplyvu kompiuternykh tekhnolohii*. [Moral and spiritual development of the individual in the context of the influence of computer technology] *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Seriya : Pedahohika*. No 1. PP. 221-225 [in Ukrainian].
8. Sylae A.A., Kuznetsova L.Iu., Bobryshcheva-Pushkyna N.D., Popova O.L. (2009). Hyhyenycheskye trebovaniya k orhanyzatsyy raboty detei y podrostkov s kompiuterom. [Hygienic requirements for the organization of the work of children and adolescents with a computer] *Praktyka pedyatra*. No 5. PP. 27-30. [in Russian].
9. Tiahai V.Ie., Yurchenko T.M. (2014) Vplyv IT-tekhnolohii na stanovlennia osobystosti ditei i pidlitkiv. [The impact of IT technologies on the formation of personalities of children and adolescents]. *Oblasna naukovo-metodychna Internet-konferentsiia «Bezpeka ditei v Interneti: poperedzhennia, osvita, vzaiemodiiia»* Retrieved from <http://konf.koippo.kr.ua/blogs/index.php/blog2/title-76> (Last Accessed : 27.08.2021). [in Ukrainian].
10. Shakhov L. M. (2019) Polozhytelnoe y nehatyvnoe vlyianye ynterneta na sotsyalizatsiyu molodezhy. [The positive and negative impact of the Internet on the socialization of young people] *Sotsyalno-ekonomycheskye y demohrafycheskye aspekty realizatsyy natsionalnykh projektov v rehyone: sbornyk statei X Uralskoho demohrafycheskoho foruma: v 2-kh t. Tom II*. Ekaterynburh: Ynstytut ekonomyky UrO RAN. S. 429-435. [in Russian]
11. Laurențiu-Mihai Treapăt. (2017). The influence of mass media upon students' education, a two-edged sword. *European Journal of Business and Social Sciences*. № 6. PP. 1-18.

O. L. PEREDERII

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Preschool and Primary Education,
Communal Institution of Higher Education "Dnipro Academy of Continuing Education
of Dnipropetrovsk Regional Council",
Dnipro, Ukraine
E-mail: olga.dnepr.1502@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-1923-6780>*

THE PROBLEM OF INFLUENCE OF MODERN MASS MEDIA ON PRIMARY SCHOOL CHILDREN

In the era of information technology, it is difficult to imagine a world without the Internet and television, which have a significant impact on people's livelihoods. That is why the problem of the influence of the mass media on society as a whole, on individual age groups, is being studied by many scientists.

The article provides a theoretical analysis of the problem of the influence of modern media on primary school children, because this age period is quite important for self-awareness, self-development, the ability to manage mental processes and the ability to communicate in society. Due to age characteristics, a child during this period becomes quite vulnerable to certain information and does not always have the opportunity to determine the positive and negative sides in what he sees, hears and reads on TV screens or computer monitors.

The positive and negative aspects of the influence of the media on primary schoolchildren are characterized. Particular attention is paid to the problem of the influence of the Internet on the physical, emotional and spiritual state

of schoolchildren. According to researchers, the use of the Internet leads to addiction, impairs memory, and causes the development of depressive states.

The problem of gambling addiction and its consequences is disclosed. It has been proven that regular “consumption” of media products leads to the fact that children memory and thinking abilities deteriorate.

The positive aspects of using the Internet are characterized, as it provides opportunities for free communication between people, and the use of educational sites allows you to develop the competencies necessary for successful learning.

So, dosed and directed consumption of the media products will contribute to the formation of useful educational skills of schoolchildren, providing great opportunities for comprehensive self-development, education and the expansion of communication.

Key words: Internet, television, computer games, influence, primary school children